

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (ต่อเนื่อง) เพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลชุมชนให้มีความเป็นปัจจุบันมากที่สุด และสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในการคัดเลือกพื้นที่ชุมชนนาร่องโครงการวิจัยในปีที่ผ่านมา ซึ่งสามารถคัดเลือกชุมชนนาร่องในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงได้ทั้งหมด 4 ชุมชน ภายใต้ 3 รูปแบบภูมิสังคม ได้แก่ ภูมิสังคมป่าเมี่ยง (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง: บ้านปางบง) ภูมิสังคมที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ: บ้านห้วยขมิ้น) และภูมิสังคมที่ทำนาเป็นหลัก (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง: บ้านแม่ขนิลเหนือ และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย: บ้านดง) ทั้งนี้ทางโครงการวิจัยได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลของชุมชนนาร่องในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงข้างต้น พร้อมทั้งชุมชนนาร่องในภูมิสังคมแบบป่าเมี่ยงในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง (โครงการขยายผลโครงการหลวงปางมะโอ: บ้านปางมะโอ) เพิ่มเติม ได้แก่ ข้อมูลปฏิทินกิจกรรมของชุมชน ปฏิทินการใช้พื้นที่เพาะปลูกของชุมชน และข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้ถูกสังเคราะห์และนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับวางแผนการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงของชุมชนในแต่ละรูปแบบภูมิสังคมดังแสดงในภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ลักษณะบริบทปัจจุบันของชุมชนนำร่องของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงฯ ในแต่ละรูปแบบภูมิสังคม

4.2 การวิเคราะห์สภาพปัญหา และโอกาสในการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและรูปแบบของแต่ละภูมิสังคม โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

จากการรวบรวมข้อมูลและประเมินสถานภาพการพัฒนาในปัจจุบันของชุมชนนำร่องของโครงการวิจัยโดยเปรียบเทียบกับคุณสมบัติพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบโครงการหลวง (ตารางที่ 8) พบว่า ชุมชนนำร่องในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่ บ้านปางบง (ภูมิสังคมป่าเมี่ยง) บ้านห้วยขมิ้น (ภูมิสังคมที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น) บ้านแม่ขนิลเหนือและบ้านดง (ภูมิสังคมทำนาข้าวเป็นหลัก) มีผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจากการส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง แม่แฮ หุ่น และแม่ลำน้อย ซึ่งดำเนินงานร่วมกับคณะทำงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในแต่ละพื้นที่ตามลำดับ อยู่ในระดับดี โดยเฉพาะผลจากการส่งเสริมด้านอาชีพด้วยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์บนพื้นฐานองค์ความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมของโครงการหลวง ทำให้ชุมชนดังกล่าวสามารถพึ่งพาตัวเองได้ เป็นชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นชุมชนปลอดภัยเสถียร สมาชิกในชุมชนมีสุขภาวะที่ดี และมีระดับการศึกษาเฉลี่ยที่สูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการปรับวิถีชีวิตจากชุมชนที่มีระบบเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพมาเป็นระบบเกษตรเพื่อการพาณิชย์ ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพมากขึ้น มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนในอนาคตได้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันแต่ละชุมชนจะมีการรวมกลุ่มทั้งทางด้านอาชีพ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการจัดเวทีชุมชนและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การรวมกลุ่มต่างๆ ในแต่ละชุมชนยังขาดกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่วนในด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ในแต่ละชุมชนมีแนวทางปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมส่วนใหญ่ ประกอบด้วย การจัดทำแนวกันไฟ การทำฝายชะลอน้ำ และการปลูกเสริมและฟื้นฟูป่า แต่อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ยังขาดการเก็บข้อมูลเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ จากผลการประเมินพื้นที่ดังกล่าวทำให้สามารถกำหนดแผนงานวิจัยและพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงในแต่ละรูปแบบภูมิสังคมโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในลำดับต่อไป

ตารางที่ 8 การประเมินสถานภาพการพัฒนาในปัจจุบันของชุมชนนาร่องของโครงการวิจัยตามคุณสมบัติพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบโครงการหลวงในแต่ละรูปแบบภูมิสังคม

คุณสมบัติพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบโครงการหลวง		สถานภาพการดำเนินงานพัฒนาในปัจจุบันของชุมชนนาร่องของโครงการวิจัย				
		ป่าเมี่ยง	ฐานจากฝิ่น	นาข้าวเป็นหลัก		ป่าเมี่ยง
		ศ.ป่าเมี่ยง	ศ.แม่แอ	ศ.ทุ่งเร้ง	ศ.แม่ลำน้อย	ขยายผลฯ ปางมะโอ
		บ.ปางบง	บ.ห้วยขมิ้น	บ.แม่ขนิลเหนือ	บ.ดง	บ.ปางมะโอ**
1. การพัฒนาตามแนวทางของโครงการหลวง						
1.1 หลักการสำรวจและวางแผนการใช้ที่ดิน	- มีการกำหนดขอบเขตการใช้ที่ดินที่ชัดเจน	2	2	2	2	2
	- มีการใช้ประโยชน์ที่ดินตามความเหมาะสมของลักษณะพื้นที่	3	2	2	3	3
1.2 หลักการปลูกป่าในพื้นที่ที่ควรเป็นป่า	- มีกิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้	3	2	2	2	3
1.3 หลักการทำการเกษตรภายใต้ระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ	- มีระบบการจัดการพื้นที่การเกษตรที่สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ดินและน้ำ	3	2	2	3	3
1.4 หลักการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์บนพื้นฐานองค์ความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสม	- มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม	3	3	3	3	2
	- มีระบบการจัดการผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ	2	2	2	2	1
	- มีระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานผลผลิต	2	2	2	2	1
	- มีระบบการจัดการการขนส่งและการตลาด	2	3	2	2	1
1.5 หลักการช่วยชุมชนให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้	- การส่งเสริมอาชีพ	3	3	3	3	2
	- การพัฒนาด้านการศึกษา	2	2	2	2	2
	- การพัฒนาด้านสาธารณสุข	2	2	2	2	2
	- ชุมชนปลอดภัยเสถียร	3	3	3	3	3
	- ชุมชนมีความเข้มแข็ง	2	2	2	2	2
	- ชุมชนมีกระบวนการจัดการตนเองที่ดี	2	2	2	2	2
2. การประยุกต์ใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	- ชุมชนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก	2	2	2	2	2
	- ชุมชนสามารถปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้	2	2	2	2	2
	- ชุมชนสามารถรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองไว้ได้	2	2	2	2	2

ตารางที่ 8 (ต่อ)

คุณสมบัติพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบโครงการหลวง		สถานภาพการดำเนินงานพัฒนาในปัจจุบันของชุมชนนำร่องของโครงการวิจัย				
		ป่าเมี่ยง	ฐานจากผืน	นาข้าวเป็นหลัก		ป่าเมี่ยง
		ศ.ป่าเมี่ยง	ศ.แม่แฮ	ศ.ทุ่งเร้ง	ศ.แม่ลาน้อย	ขยายผลฯ ปางมะโอ
		บ.ปางบง	บ.ห้วยขมิ้น	บ.แม่ขันลเหนือ	บ.ดง	บ.ปางมะโอ**
3. การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (Food bank)	- การรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับพืชท้องถิ่น	1*	1*	1*	1*	3
	- รวบรวมข้อมูลรายได้จากพืชท้องถิ่น	1*	0	0	0	0
	- โรงเรียนเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่น	1*	0	0	0	3
	- กิจกรรมปลูกฟื้นฟูในพื้นที่ป่าและชุมชน	1*	1*	1*	0	3
4. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	- มีกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม	2	2	2	2	2
	- มีรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ	2	2	2	2	2

หมายเหตุ ** เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ.2556 (รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน) 0 ยังไม่มีการดำเนินงาน

1 ดำเนินการแล้วแต่มีปัญหาหรืออุปสรรคจำเป็นต้องมีการแก้ไขปรับปรุง 1* เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ.2556 และจำเป็นต้องติดตามผลการดำเนินงานต่อไป

2 ดำเนินการแล้วและมีผลการดำเนินงานที่ดีควรเพิ่มประสิทธิภาพต่อไป 3 ดำเนินการแล้วและมีผลการดำเนินงานที่ดีจนสามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นได้

4.3 การทดสอบกิจกรรม ประเมินผล และสรุปบทเรียนในการวิจัยและพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงเพื่อให้คนอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

จากการจัดเวทีชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีกิจกรรมที่ถูกคัดเลือกให้ดำเนินการทดสอบในพื้นที่ชุมชนนำร่องแต่ละพื้นที่ตามความเหมาะสมกับพื้นที่ ระดับความสำคัญและลำดับความเร่งด่วนของกิจกรรม ได้แก่ (1) การศึกษาและพัฒนาการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ต้องตามหลักอนุรักษ์ดินและน้ำ (2) การฟื้นฟูการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น (3) การรวบรวมความหลากหลายของสายพันธุ์ข้าวและการทดสอบการคัดพันธุ์ข้าวของชุมชนด้วยเทคนิคการปลูกข้าวต้นเดียวในระบบนํ้าน้อย (ร่วมกับโครงการพืชอาหารหลัก(ข้าว): สำนักวิจัย) (4) การศึกษาเพื่อพัฒนาโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร (ร่วมกับโครงการเตรียมความพร้อมชุมชนด้านการท่องเที่ยว: สำนักพัฒนา) (5) การวิจัยและพัฒนากลุ่มหมอนใบชาเมี่ยง (ร่วมกับโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์งานหัตถกรรมของชนเผ่าบนพื้นที่สูง: สำนักพัฒนา) และ (6) การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มผู้นำของชุมชนสำหรับการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพจัดการศึกษาฐานงานด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูงตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจัดการศึกษาฐานงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้คนสามารถอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องการอาศัยอยู่ร่วมกับป่าของชุมชนบนพื้นที่สูง (ร่วมกับโครงการ Buffer zone และ Food bank สำนักวิจัย) ซึ่งจากการติดตามผลการดำเนินงาน พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมข้างต้น ได้แก่ ความเข้าใจและการได้รับเห็นชอบในการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ จากทั้งชุมชนและผู้ที่มีส่วนข้องทุกฝ่าย การติดต่อประสานงานที่มีประสิทธิภาพ และการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจากนักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้สามารถแสดงรายละเอียดของพื้นที่และผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แผนการดำเนินงานวิจัยเชิงพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงในแต่ละรูปแบบภูมิสังคม

แผนการดำเนินงานวิจัยเชิงพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงในแต่ละรูปแบบภูมิสังคม	สถานภาพการดำเนินงานพัฒนาในปัจจุบันของชุมชนนำร่องของโครงการวิจัย				
	ป่าเมี่ยง	ฐานจากผืน	นาข้าวเป็นหลัก		ป่าเมี่ยง
	ศ.ป่าเมี่ยง	ศ.แม่แฮ	ศ.ทุ่งเรียง	ศ.แม่ลาน้อย	ขยายผลฯ ปางมะโอ
	บ.ปางบง	บ.ห้วยขมิ้น	บ.แม่ขนิลเหนือ	บ.ดง	บ.ปางมะโอ**
1. การศึกษาและพัฒนาการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถูกต้องตามหลักอนุรักษ์ดินและน้ำ		ลุ่มน้ำห้วยหอย			
2. การศึกษาและพัฒนากระบวนการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าและพืชท้องถิ่นของชุมชน (Food bank)	โรงเรียน,ปลูกป่า	โรงเรียน,ปลูกป่า	ปลูกป่า		
3. การศึกษาและทดสอบการคัดพันธุ์ข้าวท้องถิ่นด้วยระบบน้าน้อย (ร่วมกับโครงการพืชอาหารหลัก: ข้าว สำนักวิจัย)		เกษตรกร 3 ราย		เกษตรกร 1 ราย	
4. การศึกษาเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร (ร่วมกับโครงการเตรียมความพร้อมชุมชนด้านการท่องเที่ยว สำนักพัฒนา)	ศึกษาแนวทาง	เตรียมความพร้อม,ทดสอบ	ศึกษาแนวทาง,เตรียมความพร้อม		
5. การพัฒนากลุ่มหมอนใบชาเมี่ยง (ร่วมกับโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์งานหัตถกรรมของชนเผ่าบนพื้นที่สูง สำนักพัฒนา)	พัฒนารูปแบบ				
6. การศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน					
-จัดการศึกษาดูงานด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูง ตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน (เชียงใหม่) ระดับชุมชน (บ้านดอกบัว จ.พะเยา)				
-จัดการศึกษาดูงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้คนสามารถอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน		บ้านป่าสักงาม			
-จัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การอาศัยอยู่ร่วมกับป่าของชุมชนบนพื้นที่สูง (ร่วมกับโครงการ Buffer zone และ Food bank สำนักวิจัย)	การแลกเปลี่ยนแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ระหว่างชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง				

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

1. การสำรวจและรวบรวมข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลสำหรับการจัดการชุมชนบนพื้นที่สูงนาร่องในพื้นที่โครงการหลวงภายใต้บริบทสังคมทั้ง 3 รูปแบบ

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในการคัดเลือกพื้นที่ชุมชนนาร่องโครงการวิจัยในปีที่ผ่านมา ทางโครงการวิจัยได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลของชุมชนนาร่องเพิ่มเติม ได้แก่ ข้อมูลปฏิทินกิจกรรมของชุมชน ปฏิทินการใช้พื้นที่เพาะปลูกของชุมชน และข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้ถูกสังเคราะห์และนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับวางแผนการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงของชุมชนในแต่ละรูปแบบภูมิสังคมในขั้นตอนต่อไป

2. การวิเคราะห์สภาพปัญหา และโอกาสในการพัฒนาของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สำหรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับแต่ละรูปแบบภูมิสังคม โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

การประเมินสถานภาพการพัฒนาในปัจจุบันของชุมชนนาร่องของโครงการวิจัยโดยเปรียบเทียบกับคุณสมบัติพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบโครงการหลวง พบว่า ชุมชนนาร่องในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่ บ้านปางบง (ภูมิสังคมป่าเมือง) บ้านห้วยขมิ้น (ภูมิสังคมที่มีฐานจากการปลูกฝิ่น) บ้านแม่ขนิลเหนือและบ้านดง (ภูมิสังคมทำนาข้าวเป็นหลัก) มีผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจากการส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมือง แม่แอ ห่งเริง และแม่ลาน้อย ซึ่งดำเนินงานร่วมกับคณะทำงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในแต่ละพื้นที่ตามลำดับ อยู่ในระดับดี โดยเฉพาะผลจากการส่งเสริมด้านอาชีพด้วยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์บนพื้นฐานองค์ความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมของโครงการหลวง ทำให้ชุมชนดังกล่าวสามารถพึ่งพาตัวเองได้ เป็นชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นชุมชนปลอดภัยเสถียร สมาชิกในชุมชนมีสุขภาวะที่ดี และมีระดับการศึกษาเฉลี่ยที่สูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยเฉพาะการปรับตัววิถีชีวิตจากชุมชนที่มีระบบเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพมาเป็นระบบเกษตรเชิงพาณิชย์ ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนน้อยลง ซึ่งอาจส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในอนาคตได้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันแต่ละชุมชนมีการรวมกลุ่มทั้งทางด้านอาชีพ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการจัดเวทีชุมชนและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การรวมกลุ่มต่างๆ ในแต่ละชุมชนยังขาดกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่วนในด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ในแต่ละชุมชนมีแนวทางปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดทำแนวกันไฟ การทำฝายชะลอน้ำ การปลูกเสริมและฟื้นฟูป่า เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ยังขาดการเก็บข้อมูลเพื่อติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้จากผลการประเมินพื้นที่ดังกล่าวทำให้สามารถกำหนดแผนงานวิจัยและพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงที่มีความเหมาะสมกับรูปแบบภูมิสังคม รวมทั้งมีความสอดคล้องกับศักยภาพและสถานภาพของแต่ละชุมชนโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมี

กิจกรรมที่เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ.2556 ตามระดับความสำคัญและลำดับความเร่งด่วนของกิจกรรม ได้แก่

- 1) การศึกษาและพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถูกต้องตามหลักอนุรักษ์ดินและน้ำ (ศ.แม่แฮ)
- 2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น (ทุกพื้นที่)
- 3) การรวบรวมความหลากหลายของสายพันธุ์ข้าวและการทดสอบการคัดพันธุ์ข้าวของชุมชนด้วยเทคนิคการปลูกข้าวต้นเดียวในระบบนํ้าน้อย (ศ.แม่ลำน้อย และ ศ.แม่แฮ ร่วมกับโครงการพืชอาหารหลัก(ข้าว): สำนักวิจัย)
- 4) การศึกษาเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร (ร่วมกับโครงการเตรียมความพร้อมชุมชนด้านการท่องเที่ยว: สำนักพัฒนา)
- 5) การวิจัยและพัฒนากลุ่มหมอนใบชาเมี่ยง (ศ.ป่าเมี่ยง ร่วมกับโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์งานหัตถกรรมของชนเผ่าบนพื้นที่สูง: สำนักพัฒนา)
- 6) การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มผู้นำของชุมชนสำหรับการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ (ทุกพื้นที่)

3. ศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้สำหรับกลุ่มผู้นำในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงที่มีความสมดุลและยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

- 1) จัดการศึกษาดูงาน เรื่อง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและในการพัฒนาชุมชน ให้กับกลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง ท่งเริง ห้วยเสี้ยว และแม่แฮ)
- 2) จัดการศึกษาดูงาน เรื่อง การอนุรักษ์และการสร้างกระบวนการจัดการทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม ให้กับกลุ่มอนุรักษ์เครือข่ายป่าต้นน้ำแม่แฮ-แม่เตียน
- 3) การประชุมร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์เครือข่ายป่าต้นน้ำแม่แฮ-แม่เตียน เพื่อวางแผนแนวทางการจัดการกลุ่ม และวางแผนดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะต่อไป
- 4) จัดงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การอาศัยอยู่ร่วมกับป่าของชุมชนบนพื้นที่สูง (ร่วมกับโครงการ Buffer zone และ Food bank: สำนักวิจัย) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการปฏิบัติการณ์อยู่ร่วมกับป่าระหว่างชุมชนบนพื้นที่สูงต่างๆ ซึ่งจะมีการติดตามการดำเนินงานของแต่ละชุมชนต่อไป

ทั้งนี้จากการติดตามผลการดำเนินงาน พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชน ได้แก่ ความเข้าใจและความเห็นชอบในการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ จากทั้งชุมชนและผู้ที่มีส่วนข้องทุกฝ่าย กระบวนการติดต่อประสานงานที่มีประสิทธิภาพ และการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจากทั้งนักวิจัยและเจ้าหน้าที่